

Χριστιανικές διαβολές κατά της αρχαίας Ελλάδας: Η καταγωγή του Έλληνα κι ο πολιτισμός του (Μέρος 5ο) - Φιλόσοφοι και θρησκεία (α'): Απάντηση στο άρθρο «Οι διωγμοί των φιλοσόφων από τους πολυθεϊστές»

Οι σύγχρονοι χριστιανοί απολογητές αποσκοπώντας στην υπεράσπιση της χριστιανικής πίστεως, αρνούνται τους θρησκευτικούς διωγμούς της Εκκλησίας και των αυτοκρατόρων προς κάθε μορφή «ετεροδοξίας», είτε αυτή εκφράζεται θρησκευτικώς είτε φιλοσοφικώς. Είτε αφορά χριστιανούς με διαφορετικές πεποιθήσεις σε σχέση με το «ορθόδοξο» δόγμα -οι οποίοι αργότερα περιθωριοποιούνται και καταδικάζονται ως «αιρετικοί»- είτε αφορά τον εθνικό κόσμο. Δηλαδή, αρνούνται τις σαφέστατες αναφορές των «αγίων» Πατέρων τους, των χριστιανών ιστορικών που έζησαν μέσα στα γεγονότα, τις αναφορές των τοπικών και οικουμενικών συνόδων και τόσα άλλα. Προβαίνουν δηλαδή, σε αλλοίωση των ιστορικών γεγονότων και πλαστογραφούν την ιστορία κατά πως τους συμφέρει.

Λησμονούν σκανδαλωδώς τους θρησκευτικούς πολέμους που ο θεός των ιουδαιο-χριστιανικών Γραφών φέρεται να διατάσει, όπως και την κατά γράμμα ερμηνεία του Χρυσοστόμου στο χωρίο όπου ο Ιησούς φέρεται να προστάζει το κατασφάξιμο των εχθρών του. Και για να μην ξεχνιόμαστε, για τον Ιησού -και κατ' επέκταση για όλους τους ακολούθους του, εχθρός λογίζεται όποιος απλά δεν συμφωνεί μαζί του. «ο μη ων μετ εμου κατ εμου εστιν» (Κατά Λουκάν 11:23). Άλλωστε, ο θεός της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης είναι ο αυτός.

Επιπροσθέτως επιδίδονται και στην απόκρυψη στοιχείων, αλλοίωση κειμένων και αυθαίρετων ερμηνειών σε αποκομμένα χωρία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Η ντροπή όμως του χριστιανικού απολυταρχισμού που έφερε τα

σκοτάδια στην οικουμένη όλη, δεν ξεπλένεται με αυτές τις μεθόδους. Ειδικά στην εποχή της πληροφορίας, όπου η γνώση είναι προσβάσιμη όσο ποτέ άλλοτε. Η προσπάθειά τους είναι να συκοφαντήσουν ως τάχα σκοταδιστική την αρχαία ελληνική θρησκεία.

Ακόμα και αν τούτο ήταν αλήθεια, τα εγκλήματα της χριστιανικής εκκλησίας δεν είναι δυνατόν να αναιρεθούν με αυτόν τον τρόπο, αφού η ιστορία τα έχει εδώ και αιώνες καταγράψει είτε στα έργα των εθνικών είτε ακόμα και σε αυτά των ίδιων των χριστιανών! Όχι μόνο δεν ισχύουν οι πεπλανημένοι ισχυρισμοί τους, αλλά μέσω της απάτης επιχειρείται δολίως η απόκρυψη στοιχείων από κείμενα που οι ίδιοι επικαλούνται για να δικαιώσουν τάχα τις θέσεις τους.

Σε αυτό το άρθρο θα επιχειρηθεί να δοθεί απάντηση και ταυτόχρονα να γίνουμε θεατές των πρακτικών των απολογητών ώστε να είμαστε πάντα επιφυλακτικοί σε ότι διαβάζουμε, μέχρις ότου το εξακριβώσουμε οι ίδιοι από την προσωπική μελέτη των πηγών. Είναι τραγικό κανείς να ψάχνει την αρχαία ελληνική γραμματεία και αντί να παρατηρεί τα άπειρα διαμάντια που βρίσκονται σε αυτήν, να προσπαθεί να βρει τρωτά σημεία για να λοιδορήσει τους προγόνους του και να υπερασπιστεί μια ασιατική αίρεση. Κατάντια του Νεο-«ελληνισμού».

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή και ας τα διαπιστώσουμε στην πράξη .

Εντός των παραθέσεων είναι από το άρθρο «Οι διωγμοί των φιλοσόφων από τους πολυθεϊστές· Μια μικρή γεύση σκοταδισμού», και ακολουθεί ο δικός μου σχολιασμός από κάτω.

Απόσπασμα του Διογένη Λαέρτη «Φιλοσόφων βίοι, IX 52:

«Εξαιτίας της δήλωσης του Πρωταγόρα στο βιβλίο του Περί θεών ότι δεν ξέρει αν υπάρχουν θεοί, οι Αθηναίοι τον έδιωξαν από την πόλη και ΕΚΑΨΑΝ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ στην Αγορά, αφού πρώτα έβγαλαν κήρυκα και ΤΑ ΜΑΖΕΨΑΝ ΕΝΑ-ΕΝΑ από όσους είχαν αντίτυπα». (Το ίδιο λένε και οι: Φιλόστρατος, Βίοι Σοφιστών, I 10, 3. Ησύχιος, Ονοματολόγος. Σέξτος Εμπειρικός, Προς μαθηματικούς, IX 55)

Ο Διογένης ο Λαέρτιος αναφέρει λίγο παρακάτω: «Εστί δε **τα σωιζόμενα** αυτού βιβλία τάδε· Τέχνη εριστικών, Περί πάλης, Περί των μαθημάτων, Περί πολιτείας, Περί φιλοτιμίας, Περί αρετών, Περί της εν αρχή καταστάσεως, Περί των εν Αίδου, Περί των ουκ ορθώς τοις ανθρώποις πρασσομένων, Προστακτικός, Δίκη υπέρ μισθού, Αντιλογιών α´ β´» (55).

Βλέπουμε ότι η συνέχεια του κειμένου αναφέρεται σε βιβλία τα οποία υπήρχαν την εποχή του Διογένους (2ος-3ος κ.ε.). Δηλαδή, περίπου έξι αιώνες μετά τον Πρωταγόρα (4ος π.κ.ε.). Άρα, ο διωγμός συμβαίνει κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες- επομένως δεν είναι γενικό καθολικό φαινόμενο. Όπως και για συγκεκριμένα βιβλία -επομένως εδώ μας ενδιαφέρει ο συγκεκριμένος λόγος. Εξυπακούεται ότι δεν συμφέρει κάποιους να τα πουν. Συμφέρει όμως την αλήθεια.

Ο πελοποννησιακός πόλεμος αρχίζει το 431 π. κ. ε. Ένας πόλεμος που κράτησε περίπου είκοσι επτά χρόνια και που επέδρασε καταλυτικά όχι μόνο στην Αθήνα και στην Σπάρτη, αλλά και στους συμμάχους τους, εφόσον κατά τον Θουκυδίδη «εκινήθη πάσα η Ελλάς». Ο Πρωταγόρας συνθέτει την επίμαχη πραγματεία «Περί Θεών» περίπου το 415 π.κ.ε. Σε αυτήν υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να έχει γνώση για το αν υπάρχουν οι θεοί ή όχι. Διασώζεται η αρχή: «Σχετικά με τους θεούς δεν γνωρίζω ούτε ότι υπάρχουν ούτε ότι δεν υπάρχουν ούτε πως είναι στη μορφή. Είναι πολλά εκείνα που εμποδίζουν τη γνώση, τόσο η αβεβαιότητα όσο και η συντομία της ζωής» (απόσπασμα 4). Όπως σωστά παρατηρεί ο Ζωρζ Μινουά, «...το επίμαχο βιβλίο, που ο ίδιος είχε αναγνώσει δημοσίως, ήταν απλώς μια δήλωση αγνωστικισμού: το ανθρώπινο πνεύμα, εξαιτίας των ορίων του, αδυνατεί να κατακτήσει τη γνώση των θεών, δήλωση που διαφέρει, βεβαίως, από μια άρνηση της ύπαρξής τους» («Η Ιστορία της Αθείας», σ. 59). Και παρακάτω αναφέρει: «Στην αφετηρία αυτού του κυνηγιού μαγισσών, προβάλλει το ψήφισμα του 432, με εισηγητή τον Διοπίθη, το οποίο προβλέπει την υποχρεωτική δίωξη όλων, όσοι δεν πιστεύουν στους αναγνωρισμένους από την Πολιτεία θεούς» (σ. 59).

Ο Φιλόστρατος αναφέρει ότι ο Πρωταγόρας κατά μεν κάποιες αναφορές «...δικάστηκε όπως υποστηρίζει μια άποψη, ενώ σύμφωνα με άλλους, με ψήφισμα εναντίον του και χωρίς να δικαστεί» (Βίοι Σοφιστών, I 10. 3). Φυσικά, ούτε αυτό αναφέρεται από τους νεο-απολογητές στο άρθρο τους. Γιατί, αν αναφερθεί, ο αναγνώστης θα μπορέσει να κατανοήσει τη διαφορά σε σχέση με όσα γίνονταν επί αιώνες στο χριστιανικό Βυζάντιο. Και θα κατέρρευε η θεωρία που θέλει τους εκπροσώπους της πολυθεϊστικής αρχαίας ελληνικής θρησκείας να έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τους φιλοσόφους. Και μάλιστα, με τους πρώτους να διώκουν με τρόπο ολοκληρωτικό τους δεύτερους. Θα γραφτεί βέβαια άρθρο πάνω στην αναίρεση της πλάνης αυτής με περισσότερα στοιχεία.

Η αυστηρότητα εκείνης της περιόδου πάνω στα θρησκευτικά θέματα, οφείλεται κυρίως στην προσπάθεια τονώσεως των δεσμών μεταξύ των πολιτών που ο

πόλεμος και η παρακμή που έφερε, τα είχε ατονίσει. Αναφέρει ο Μινουά: «Οι δεσμοί μεταξύ πολιτείας και θρησκείας ενδυναμώνονται κατά τη διάρκεια του πελοποννησιακού πολέμου, που αντιπροσωπεύει μια μείζονα πολιτισμική σύγκρουση. Η πόλη-κράτος, σε κατάσταση μόνιμης σύρραξης επί τριακονταετία, εν συνεχεία ηττημένη, ταπεινωμένη και απειλούμενη, αγκιστρώνεται σε οτιδήποτε ενσαρκώνει την ταυτότητα και την ενότητά της» (ο.π. σ. 62).

Επειδή θεωρήθηκε ότι οι φιλοσοφικές θεωρίες του Πρωταγόρα εγκυμονούσαν τον κίνδυνο της διάσπασης της αθηναϊκής κοινωνίας σε έναν πόλεμο κατά τον οποίο έχασαν αμφότεροι πολλά (και όχι μόνο υλικά αλλά και ηθικά), για αυτό και αντιμετωπίστηκε κατ' αυτόν τον τρόπο.

Επίσης:

Ο Αναξαγόρας μηνύθηκε για ασέβεια επειδή διακήρυξε ότι ο ήλιος είναι μια διάπυρη μεταλλική μάζα, και καταδικάστηκε σε πρόστιμο 35 ταλάντων και εξορία. Κατά άλλους καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΛΑΕΡΤΙΟΣ II, 7

Και η περίπτωση του Αναξαγόρα εντάσσεται στα παραπάνω, καθώς δραστηριοποιείται την εποχή εκείνη, όντας μάλιστα φίλος και δάσκαλος του Περικλή. Ο Διογένης ο Λαέρτιος, παραδίδει τέσσερις διαφορετικές εκδοχές, γράφοντας επιγραμματικά: «Περί της δίκης αυτού διάφορα λέγεται» (12). Οι απολογητές διαλέγουν την μια από αυτές για ευνόητους λόγους.

Σύμφωνα με τις πηγές, οι άμεσες κατηγορίες κατά του Αναξαγόρα είχαν έμμεσα αποδέκτη τον Περικλή. Ήταν δηλαδή στην ουσία κατηγορίες των πολιτικών αντιπάλων του Περικλή με θρησκευτικό επένδυμα, εκμεταλλευόμενοι το διάταγμα του Διοπίθους.

«Ο Σάτυρος στους Βίους λέει πως ο Θουκυδίδης ήταν εκείνος που τον οδήγησε στο δικαστήριο, επειδή ήταν πολιτικός αντίπαλος του Περικλή» (ο.π. παράγραφος 12).

Ο Θουκυδίδης αυτός δεν είναι ο μεγάλος ιστορικός, αλλά ένας άλλος, που ήταν ηγέτης των ολιγαρχικών μετά το θάνατο του Κίμωνος.

Ο Πλούταρχος παραδίδει· «Και ψήφισμα Διοπίθης έγραψεν εισαγγέλεσθαι τους τα θεία μη νομίζοντας ή λόγους περί μεταρσίων διδάσκοντας, απειριδόμενος εις

Περικλέα δι' Αναξαγόρου την υπόνοιαν». Δηλαδή: «Εκείνο τον καιρό ο Διοπίθης πρότεινε την ψήφιση νόμου, να περνούν από δημόσια δίκη εκείνοι που δεν παραδέχονται τα θεία ή πιστεύουν σε θεωρίες άλλες για τα ουράνια φαινόμενα, βάζοντας με αυτό τον τρόπο ως στόχο τον Περικλή, μέσω του Αναξαγόρα» (Περικλής, 32.1). Παρακάτω αναφέρει ότι επειδή φοβήθηκε για τον Αναξαγόρα, τον εξόρισε για τη σωτηρία του.

Από την «Απολογία» του Σωκράτη, πληροφορούμαστε για κάποια πράγματα σχετικά με την κυκλοφορία των βιβλίων του.

Λέει ο Σωκράτης: «Τον Αναξαγόρα νομίζεις ότι κατηγορείς, αγαπητέ μου Μέλητε. Και τόσο μικρή ιδέα έχεις γι' αυτούς, τους θεωρείς τόσο αγράμματους, ώστε να μη γνωρίζουν ότι τα βιβλία του Αναξαγόρα του Κλαζομένιου είναι γεμάτα από τέτοια λόγια; Από εμένα θα τα μάθαιναν αυτά οι νέοι, ενώ θα μπορούσαν, όποτε ήθελαν, **να αγοράσουν τα βιβλία αυτά από την ορχήστρα του θεάτρου με μια δραχμή**, και να κοροϊδεύουν τον Σωκράτη, αν υποστηρίζει ότι είναι δικά του, πράγματα μάλιστα τόσο περίεργα» (26 d).

Σύμφωνα με το απόσπασμα, τα βιβλία του φυσικού φιλοσόφου πωλούνταν και ήταν διαθέσιμα το 399 π.κ.ε, και μπορούσε κανείς εύκολα να αγοράσει. Ο θάνατος του Αναξαγόρα τοποθετείται στο 428/427 π. κ. ε. Γιατί οι...«σκοταδιστές» πολυθειϊστές δεν έκαψαν και δεν εξαφάνισαν τα βιβλία; Μήπως τελικά δεν ήσαν φωτοσβέστες, αλλά οι καταστάσεις πρέπει να εξετάζονται μαζί με τα πολιτικά δρώμενα και τα δεδομένα των ιστορικών συγκυριών;

Ο Πρόδικος ο Κείος, φιλόσοφος και σοφιστής, σύγχρονος του Δημοκρίτου, μαθητής του Πρωταγόρα, πέθανε στην Αθήνα, αφού του έδωσαν να πιεί κώνειο, με το αιτιολογικό ότι διέφθειρε τους νέους.

ΣΟΥΔΑ

Αυτή η πληροφορία αναφέρεται μόνο στο λεξικό αυτό. Ωστόσο, στα σχόλια του Κάκτου, διαβάζουμε: «Ο λεξικογράφος έκανε προφανώς σύγχυση του Πρόδικου με τον Σωκράτη» (Σοφιστές, τ. 1, σ. 264, σχόλιο 107).

Σύμφωνα με το «Βίοι σοφιστών» του Φιλοστράτου, ο Πρόδικος από την Κέα πήγε στην Αθήνα ως πρεσβευτής και μιλούσε συχνά στη βουλή των Αθηναίων. Στο πλατωνικό διάλογο «Ιππίας μείζων» δίδεται η πληροφορία ότι ο Πρόδικος αποστέλλονταν πολλές φορές ως πρεσβευτής από την Κέα. Από την «Απολογία»

μαθαίνουμε ότι ήταν περιερχόμενος στις πόλεις συμπεριλαμβανομένης και της Αθήνας, παραδίδοντας μαθήματα στους νέους με αμοιβή. Από το «Συμπόσιο» μαθαίνουμε ότι κυκλοφορούσε στην Αθήνα συγγραφή του Πρόδικου σχετικά με τον Ηρακλή, όσον αφορά τον μύθο όπου ο Ηρακλής ως έφηβος συναντά την Αρετή και την Κακία προκειμένου να εκλέξει. Ο Ξενοφών στα «Απομνημονεύματα» γράφει αναλυτικότερα παραδεχόμενος το ανώτερο ύφος του Πρόδικου, «ούτω πως διώκει Πρόδικος την υπ' Αρετής Ηρακλέους παιδευσιν· εκόσμησε μέντοι τας γνώμας έτι μεγαλειότεροις ρήμασιν η εγώ νυν» (II, 1, 34). Το έργο αυτό, λέγονταν «Ωραι».

Καμία σύγχρονη πηγή του Πρόδικου ή έστω όχι πολύ μακριά από αυτόν δεν αναφέρει ότι θανατώθηκε δια του κωνείου. Επίσης, ο Πρόδικος που ήταν άθεος, μπορούσε να συναναστρέφεται τους νέους και να τους παραδίδει επ' αμοιβή μαθήματα ρητορικής, φιλοσοφίας, φιλολογίας, γραμματικής. Ανάμεσα στους μαθητές του, πάντα σύμφωνα με τις πηγές, συγκαταλέγονται ο πολιτικός Θηραμένης, ο Ισοκράτης, ο Ευριπίδης.

Επίσης: Ο Θεόδωρος ο Κυρηναίος, ο επονομαζόμενος Άθεος, που έζησε στο α΄ μισό του 3ου π.Χ. αι. κατά τον Διογένη Λαέρτη (2, 101-102) αφού εξορίστηκε για τη διδασκαλία του από την Αθήνα, κατέφυγε στην αυλή του Πτολεμαίου, και έπειτα στην Κυρήνη, όπου επίσης εξορίστηκε, για να καταφύγει ξανά στην Ελλάδα

Ο Διογένης ο Λαέρτιος αναφέρει ότι ο Θεόδωρος αποκάλυψε έναν ιεροφάντη «ασεβή». «Κάποτε που ο Θεόδωρος είχε καθίσει πλάι στον ιεροφάντη Ευρυκλείδη, τον ρώτησε: “Δεν μου λες, Ευρυκλείδη, ποιοι είναι ασεβείς έναντι των μυστηρίων;”. Και αφού αυτός του απάντησε, “εκείνοι που τα αποκαλύπτουν στους αμήτους”, “κι εσύ”, του είπε, “είσαι ασεβής, αφού τα εξηγείς στους αμήτους”. Παρ' ολίγον όμως να προσεχθεί ενώπιον του Αρείου Πάγου, αν δεν τον γλύτωνε ο Δημήτριος ο Φαληρεύς» (Βίοι Φιλοσόφων, Β΄ 101).

Δηλαδή, με μια σοφιστεία, πρόσβαλε ένα πρόσωπο που ήταν ιερό για τους Αθηναίους. Ο Διογένης σημειώνει ότι ο Θεόδωρος «ην δ' αληθώς ούτος μεν θρασύτατος» (ο. π. παράγραφος 117). Δηλαδή, προκλητικός στις εκφράσεις του. Επομένως, δεν εξορίστηκε για τη διδασκαλία του (ο Διογένης αναφέρεται στην διδασκαλία του από την παράγραφο 97 έως και την 103, η οποία φυσικά δεν περιελάμβανε μόνο την αθεία). Εξορίστηκε από τον Δημήτριο τον Φαληρέα

(317-307 π.κ.ε) για να τον γλιτώσει από βαρύτερες ποινές. Εάν το ψήφισμα του Διοπίθους είχε την ίδια ισχύ 115 χρόνια μετά, θα έπρεπε ο Θεόδωρος να έχει την τύχη του Πρωταγόρα.

Τί σχέση μπορεί να έχουν όλα αυτά με την επί αιώνες επιδίωξη Εκκλησίας και αυτοκρατορίας να διώκουν μέχρις αφανισμού οτιδήποτε δεν συμμορφωνόταν με τα δόγματα της εκκλησίας που ήταν ταυτόχρονα και νόμοι του Κράτους; Και τούτο φαίνεται (και) από τα διασωθέντα έδικτα που επαναλάμβαναν κάθε τόσο τα ίδια περιοριστικά μέτρα. Πόσα ψέματα πια από τους νεο-απολογητές;

Ο Διαγόρας ο Μήλιος εξορίστηκε από τους Αθηναίους επειδή έλεγε πως οι θεότητες του Ολύμπου είναι ανύπαρκτες και επειδή διακωμωδούσε τα απόκρυφα των μυστηρίων, και τον καταδίκασαν σε θάνατο, επικηρύσσοντας το κεφάλι του με ανταμοιβή ένα τάλαντο.

(Λυσίας 6.17, Σούδα)

Το κεντρικό πρόσωπο του βου λόγου του Λυσία, είναι ο Ανδοκίδης. Και γίνεται μια σύγκριση αυτού με τον Διαγόρα τον Μήλιο, για να τονιστούν περισσότερο οι ασεβείς πράξεις του πρώτου.

*«Τοσούτον δ' ούτος Διαγόρου του Μηλίου ασεβέστερος γεγένηται· εκείνος μεν γαρ λόγω περί τα αλλότρια **ιερά και εορτάς ησέβει**, ούτος δε έργω περί τα εν τη αυτού πόλει. Οργίζεσθαι ουν χρη, ω άνδρες Αθηναίοι, τοις αστοίς αδικούσι μάλλον ή τοις ξένοις περί ταύτα τα ιερά: το μεν γαρ ώσπερ αλλότριον εστίν αμάρτημα, το δε οικείον» (6.17).*

Συμπεραίνεται ότι ο πρώτος είναι πιο ασεβής από τον δεύτερο, επειδή ενώ ο δεύτερος μίλησε με ασέβεια για ιερά και εορτές άλλων πόλεων, ο Ανδοκίδης επιδόθηκε σε ασεβείς πράξεις στην πόλη του. Η δίωξη του Διαγόρα δεν οφείλεται στο ότι εξέφρασε απλά την άποψή του, αλλά στο ότι ασέβησε ως προς τα ιερά πράγματα και τις εορτές.

Όσον αφορά τις πληροφορίες του μεσαιωνικού λεξικού περί καταδίκης σε θάνατο και επικηρύξεώς του, οφείλουμε να γνωρίζουμε ότι η ποινή για αυτές τις περιπτώσεις ήταν βαρύτερη, όχι μόνο για όσους γελοιοποιούσαν τα μυστήρια, αλλά και για όσους κοινοποιούσαν κάτι από αυτά. Και μάλιστα, χωρίς προσωποληψία. Ακόμα και ο Αισχύλος, επειδή στις τραγωδίες του κοινοποιούσε αρκετά από τα απαγορευμένα, δεν ξέφυγε την τιμωρία.

Ας δούμε όμως τι άλλο αναφέρεται από το λεξικό το οποίο δεν παραθέτουν οι νέο-απολογητές.

*«Διαγόρας ο Μήλιος, επί των αθέων και απίστων και ασεβών. Ούτος γαρ μετά την άλωσιν της Μήλου ώκει εν Αθήναις, **τα δε μυστήρια ούτως ηυτέλιζεν** ως πολλούς εκτρέπειν της τελετής. Τούτον ουν εκήρυξαν κατ' αυτού Αθηναίοι»* (Έκδοση Βερολίνου 1854, Immanuel Bekkeri σ. 284).

Δεν είναι η ελεύθερη έκφραση που καταδικάζεται, επομένως. Αλλά το ότι ένας Έλληνας από αλλού (τη Μήλο), ήρθε στην Αθήνα εξευτελίζοντας τα μυστήρια. Η ειρωνεία και η γελοιοποίηση ποτέ δεν συνεισέφεραν στη φιλοσοφία.

Ο Στίλπων ο Μεγαρεύς δικάστηκε και καταδικάστηκε για ασέβεια προς τα μνημεία των θεών, και η ποινή ήταν εξορία.

Ο Διογένης ο Λαέρτιος αναφέρει ότι «ευρεσιλογία και σοφιστεία προήγε τους άλλους» (Βίοι φιλοσόφων, Β΄ 113). Ήταν δηλαδή ικανότατος στις σοφιστείες. Στην χρήση δηλαδή του λόγου με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να ξεγλιστρά με την αμφίσημη σημασία των φράσεων που χρησιμοποιούσε. Κάτι το ποίο έκανε και στον Άρειο Πάγο όταν οδηγήθηκε κατηγορούμενος για ασέβεια. Προηγουμένως είχε ρωτήσει ανθρώπους περί του αγάλματος της Αθηνάς που κατασκεύασε ο Φειδίας, αν είναι η κόρη του Διός, θεός. Όταν του είπαν ότι είναι (εννοώντας ότι απεικονίζει την Αθηνά που είναι κόρη του Διός), τους απάντησε ότι αυτή (δηλαδή το άγαλμά της) δεν είναι του Διός αλλά του Φειδία. Και όταν συμφώνησαν (επειδή κατάλαβαν ότι τους μιλούσε περί της απεικονίσεως), τότε συμπέρανε ότι δεν υπάρχει θεός. Στο βήμα του Αρείου Πάγου δεν αρνήθηκε τα λόγια του, αλλά έδωσε σε αυτά άλλο νόημα. Ότι δήθεν εννοούσε ότι η Αθηνά δεν είναι θεός, αλλά θεά. Στην μεγαρική σχολή μάθαιναν πώς να προκαλούν την έριδα και τελικά να ξεφεύγουν κάθε φορά στις δημόσιες συζητήσεις παίζοντας με τις λέξεις- τακτική πολλάκις ακολουθούμενη από όσους δεν έχουν την τόλμη και την ειλικρίνεια να παραδεχτούν τις εσφαλμένες αντιλήψεις τους. Τότε ο Άρειος Πάγος αποφάνθηκε «της πόλεως εξελθείν», κρίνοντας ότι όλο αυτό δεν έχει τίποτα να προσφέρει. Και πάλι βλέπουμε δηλαδή, ότι η καταδίκη έρχεται ως αποτέλεσμα μιας πράξης περισσότερο επιδεικτικής παρά ουσιαστικής έκφρασης λόγου.

Επίσης κατηγορήθηκαν (δικάστηκαν) επί ασέβεια προς τον Παγανισμό οι Ασπασία και Ευριπίδης (από τον Κλέωνα).

Και εδώ έχουμε μια σκευωρία που στόχο είχε τον Περικλή, υποκινούμενη από τους πολιτικούς του αντιπάλους.

Γράφει ο Πλούταρχος: «Περί δε τούτον τον χρόνον Ασπασία δίκην έφυγεν ασεβείας, Ερμίππου του κωμωδοποιού διώκοντος και προσκατηγορούντος ως Περικλεί γυναίκακας ελευθέρας εις το αυτό φοιτώσας υποδέχοιτο» (Περικλής, 31.1).

Όποιον ήθελαν να ενοχοποιήσουν για να τον εξουδετερώσουν πολιτικά, τον οδηγούσαν σε «δίκην ασεβείας», είτε έφταιγε είτε όχι.

Τότε ήταν που ψηφίστηκε η πρόταση του Διοπίθους, και τότε ήταν που κατηγορήθηκε ο Αναξαγόρας, όπως μας πληροφορεί ο Πλούταρχος που είδαμε παραπάνω. Αυτά χαρακτηρίζονται από τον Πλούταρχο ως «διαβολές». «Δεχομένου δε του δήμου και προσιεμένου τας **διαβολάς**...». Ο δήμος όχι μόνο τις αποδέχονταν αλλά τις ενθάρρυνε επίσης, δημιουργώντας ένα αρνητικό κλίμα. Βλέπουμε επομένως, ότι υπάρχει μεθοδευμένη επίθεση από την πλευρά των πολιτικών αντιπάλων του Περικλή μέσω της διέγερσης του δήμου με την βοήθεια των δημαγωγών που και στην καλύτερη δημοκρατία, πάντα υπάρχουν!

Ο Κλέων ασκούσε έντονη κριτική και είχε πολιτική αντιπαλότητα με τον Ευριπίδη, επειδή ο δεύτερος ασκούσε έμμεσα κριτική στους δημοκρατικούς ηγέτες και στη δημαγωγία. Ο Κλέων είχε αυτά τα χαρακτηριστικά.

Ο Αριστοτέλης στο «Αθηναίων πολιτεία» γράφει για αυτόν· «Περικλέους δε τελευτήσαντος, των μεν επιφανών προειστήκει Νικίας ο εν Σικελία τελευτήσας, του δε δήμου Κλέων ο Κλεαινέτου, ος δοκεί μάλιστα **διαφθείραι τον δήμον ταις ορμαίς**, και πρώτος επί του βήματος ανέκραγε και ελοιδορήσατο, και περιζωσάμενος εδημηγόρευσε, των άλλων εν κόσμω λεγόντων» (παράγραφος 28).

Γράφει ακόμα, «...τελευτήσαντος δε Περικλέους πολύ χείρω. Πρώτον γαρ τότε προστάτην έλαβεν ο δήμος ουκ ευδοκιμούντα παρά τοις επεικέσιν».

Ο Κλέων δεν είχε την εκτίμηση των αρίστων πολιτών, και επιπλέον έκανε κακό διαφθείροντας τους πολίτες.

Συνοψίζοντας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι γενικά στην αρχαία Αθήνα δεν έχουμε δίωξη των ιδεών καθ' αυτών, ούτε εξαναγκασμό από απιστία ή αγνωσία σε αποδοχή συγκεκριμένων θρησκευτικών διδασκαλιών.

Για αυτό γράφουν οι Windelband και Heimsoeth στον πρώτο τόμο της «Ιστορίας της Φιλοσοφίας»: «Τα λίκνα της επιστήμης βρίσκονταν στην Ιωνία, στη Μεγάλη Ελλάδα, στη Θράκη. Μόλις ύστερα από τους περσικούς πολέμους, όταν πια η Αθήνα είχε αναλάβει, μαζί με την πολιτική, και την πνευματική ηγεμονία -που έμελλε να τη διατηρήσει πολύ περισσότερο χρόνο από εκείνες-, τότε μόνο (την εποχή των σοφιστών) η γη της Αττικής, η ευλογημένη από όλες τις Μούσες, έγινε πόλος έλξης και για την επιστήμη, που εδώ ολοκληρώθηκε μέσα στη θεωρία και στη σχολή του Αριστοτέλη» (σ. 36).

Είναι η εποχή που μελετάμε. Η Αθήνα τότε ήταν που έγινε πόλος έλξης για την φυσική επιστήμη αλλά και για όλες τις τέχνες και τα γράμματα. Δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν, στην πόλη που γεννήθηκε η αληθινή δημοκρατία που εφήρμοσε στο πλήρες και στην πράξη το δικαίωμα στην ισηγορία, το δικαίωμα στο λόγο, να επικρατεί καθεστώς ανάλογο αυτού που επικρατούσε στην εκκλησία.

Αυτό που υπάρχει είναι ένα ψήφισμα που εισηγήθηκε ο Διοπίθης σε μια πολύ συγκεκριμένη εποχή, το οποίο εκμεταλλεύθηκαν κάποιοι και χρησιμοποίησαν ως όπλο προκειμένου να βγάλουν από τη μέση πολιτικούς αντιπάλους (όπως στην περίπτωση του Αναξαγόρα και της Ασπασίας), και ανθρώπους που ενοχλούσαν με την έμμεση πολιτική κριτική τους (όπως στην περίπτωση του Ευριπίδη). Οι άλλες περιπτώσεις αφορούν ανθρώπους που μάλλον οι ίδιοι προκάλεσαν την καταδίκη τους, εφόσον μόνο μέσω των επιχειρημάτων μπορεί να γίνει διάλογος και όχι μέσω της πρόκλησης (όπως στην περίπτωση του Θεόδωρου, του Διαγόρα, και του Στίλπωνος). Στην περίπτωση του Πρόδικου δεν επιβεβαιώνονται από αλλού οι παρεχόμενες πληροφορίες. Μόνο για την περίπτωση του Πρωταγόρα θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι διώχθηκε για συγκεκριμένες ιδέες και μάλιστα αδίκως, αλλά και τούτο έγινε υπό συγκεκριμένες συνθήκες, σε μια πολύ ευαίσθητη εποχή, ενώ ήταν σε εξέλιξη ο πελοποννησιακός πόλεμος.

Τέλος, πάντα η σύγκριση βοηθά στην κατανόηση της διαφοράς ή της ομοιότητας δύο πραγμάτων.

Ενώ αυτά συμβαίνουν στον ελληνικό κόσμο, ας δούμε τι γράφει στο «Πηδάλιο» (σ. 73) ο Νικόδημος ο αγιορείτης για το τι συνέβαινε επί αιώνες στο θεοκρατικό Βυζάντιο. Ταυτόχρονα αποδεικνύεται αυτό που γράφτηκε παραπάνω, ότι οι νόμοι της Εκκλησίας ήταν και νόμοι της Πολιτείας...

«Αναγκαίον δε είναι να προσθέσωμεν και τούτο εις την παρούσαν υποσημείωσιν,

ὅτι τὸ γ' κεφαλαίου τοῦ α' τίτλου τῶν Βασιλικῶν θεσπίζει, νὰ καίονται τὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν συγγραφέντα τοῦ Πορφυρίου συγγράμματα, καὶ τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ ὅσα δὲν συμφωνοῦν μετὰς ἐν Νικαία καὶ Εφέσω συνόδους. Τὸ δεκτὸν κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τῶν Βασιλικῶν θεσπίζει, ὅτι οἱ τὰ ρηθέντα βιβλία ἔχοντες καὶ ἀναγινώσκοντες, ἐσχάτως τιμωροῦνται. Τὸ αὐτὸ κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου διορίζει, ὅτι πρέπει νὰ καίονται τὰ κατὰ τῆς γ' Συνόδου γραφέντα ἀπὸ τοῦ Νεστόριον, καὶ ὅτι δὲν ἔχει ἀδειαν τινὰ νὰ ἔχη αὐτά, ἢ νὰ τὰ ἀναγινώσκη, ἢ νὰ τὰ μετεγράφη, ἢ νὰ τὰ ἐνθυμάται ὅλως, ἢ νὰ τὰ δέχεται εἰς οἰονδήποτε τρόπον· ὁ δὲ παραβαίνων τὸν νόμον τούτου, νὰ διαρπάζηται τὰ υπάρχοντά του ἀπὸ τὸν δῆμον. Τὸ δεκτὸν κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου θεσπίζει, ὅτι δὲν ἔχει ἀδειάν τιναν νὰ γράφη, ἢ νὰ ἀναγινώσκη, ἢ νὰ υπαγορεύη, ἢ νὰ ἔχη συγγράμματα κατὰ τῆς δ' Συνόδου, διότι παντοτινὰ ἐξορίζεται. Καὶ ὅτι ὅποιος υπάγη δια νὰ τὰ μάθη, νὰ πληρώνη εἰς τὸ δημόσιον δέκα λίρας χρυσοῦ. Καὶ ὅτι ὅποιος διδάσκει τὰ ἐμποδισμένα, ἐσχάτως τιμωρεῖται, καὶ ὅτι τὰ τοῦ Εὐτυχούς καὶ Ἀπολιναρίου συγγράμματα καίονται. Ὅσοι δὲ ἄρχοντες καὶ οφφικιάλοι βασιλικοί, καὶ ἐκδικοὶ παραβλέψωσι ταῦτα, δέκα λίτρας χρυσάφι νὰ ζημιούνται. Τὸ δεκτὸν κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τίτλου καὶ βιβλίου προστάζει, ὅτι τιμωρεῖται, ὅποιος δὲν φανερώσῃ τὰ τῶν Μανιχαίων βιβλία δια νὰ καοῦν. Ἡ δὲ ε' διάταξις τοῦ α' τίτλου τῶν Νεαρῶν προστάζει νὰ κόπτονται τὰ χέρια ἐκείνων οὐδὲν ἔχον βιβλία τοῦ Σεβήρου καὶ δὲν τὰ καίουν. Διατί ταῦτα πάντα ἀναφέραμεν; ἵνα δείξωμεν, ὅτι, ἀν τῶν αἰρετικῶν τὰ βιβλία πρέπει νὰ κατακαίονται καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες ταῦτα ἐσχάτως τιμωροῦνται, πόσω μᾶλλον, καὶ ἀσυγκρίτως πόσω, πρέπει νὰ κατακαίονται τὰ βιβλία τοῦ ἀθέου Βολταίρου, τὰ φανεράν ἄθεα διδάσκοντα; Τὰ ἀντιχριστιανικά; Τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου; Ἡ κοινὴ πανούκλα καὶ γάγγραινα, καὶ ἀπώλεια τῶσων καὶ τῶσων ψυχῶν; Πόσω ἀσυγκρίτως πρέπει καὶ νὰ τιμωροῦνται ἐσχάτως; Καὶ νὰ ἐξορίζονται, καὶ νὰ διαρπάζονται τὰ υπάρχοντά των, καὶ οἱ γράφοντες ταῦτα, καὶ οἱ τυπῶνοντες, καὶ οἱ ἔχοντες καὶ ἀναγινώσκοντες, καὶ οὐχὶ κατακαίοντες; **Ὁρθοδόξοι βασιλεῖς! Βασιλεῖς οἱ τοῦ Χριστοῦ επικαλούμενοι ὄνομα! Μιμηθῆτε τοὺς Ὁρθοδόξους ἐκεῖνους καὶ χριστιανικωτάτους βασιλεῖς οὐδὲν τοὺς νόμους τούτους κατὰ τῶν Αἰρετικῶν καὶ Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐθέσπισαν».**

Διομήδης